ח״י אלול

א. ח״י אלול הוא יום ההולדת של מורנו הבעש״ט (בשנת נח״ת) ושל כ״ק רבינו הזקן (בשנת קה״ת).

ידוע[1] שאדמו״ר הזקן נהג לקרוא לבעש״ט – ״סבא״. לפי פשוטם של הדברים הוא משום שאדמו״ר הזקן היה תלמיד תלמידו של הבעש״ט, וחז״ל אומרים[2]: ״כל המלמד בן חבירו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו״.

אבל במאמר רז״ל זה נאמר ״כאילו ילדו״ בכ״ף הדמיון, ולא שאכן ילדו. כך גם מבואר בתורת החסידות[3], שכל השפעה שכלית היא רק הארה מהמשפיע, לא המשכה עצמותית כמו שהיא בהולדה, ולכן הרי זה רק ״כאילו ילדו״. אבל אדמו״ר הזקן קרא לבעש״ט בשם ״סבא״, ללא כ״ף הדמיון, יתרה מזו: ידוע[4] מה שאמר אדמו״ר הזקן בנוגע לר׳ ברוך ממזבוז, שהיה נכדו של הבעש״ט (והיה נכדו דרך בת, וישנה מעלה מסוימת בבן בתו על בן בנו)[5], שהוא – ר׳ ברוך – נכדו של הבעש״ט בגשמיות, ואני – אמר אדמו״ר הזקן על עצמו – נכדו ברוחניות, וזאת הוא אמר למעליותא. כלומר שאדמו״ר הזקן נטל את פנימיות הבעש״ט: לא רק את השפעת השכל שהיא הארה, אלא אפילו את אותה פנימיות שאינה נמשכת בהשפעה עצמותית של הולדה.

הביאור בקצרה: ״הצדיקים דומים לבוראם״[6]. על דרך כמו שאומר הקב״ה ״אנא נפשי כתבית יהבית״[7], שהוא ״הכניס״ את עצמיותו בתורה. כך הוא גם אצל צדיקים, ש״מכניסים״ את עצמיותם בתורה. בתורת החסידות המשיך הבעש״ט את עצמיותו, אפילו את מה שאינו עובר מאב לבן. ומאחר שאדמו״ר הזקן נטל את פנימיות תורת הבעש״ט[8], נטל עם זאת את פנימיות ועצמיות הבעש״ט[9], ולכן הוא הנכד האמיתי.

יחוד פנימי ועצמי זה של אדמו״ר הזקן עם הבעש״ט התבטא גם בכך

---

1) התמים ח״ב ע׳ נו. ״היום יום״ כז אייר. וגם בני רבינו הזקן היו רגילים לקרוא את המגיד בשם ״זיידע״ ואת הבעש״ט ״עלטער זיידע״ (לקו״ד ע׳ 82).

2) סנהדרין יט, ב.

3) לקו״ת שה״ש לט, ד. ד״ה זאת חוקת התורה תרס״ו.

4) התמים שם.

5) ראה התמים ח״ג ע׳ כג. ״היום יום״ כח אייר.

6) רות רבה פ״ד, ג. וראה ב״ר פס״ז, ח. במדב״ר פ״י, ה. אסת״ר פ״ו, ב.

7) שבת קה, א וכגרסת הע״י.

8) כידוע שאמר הרב מבארדיטשוב: כולנו אכלנו מתוך קערה אחת אך ה״ליטאי״ הזה – רבנו הזקן – לקח את השמנונית ואת העיקר (חלק העליון) (תורת שלום ע׳ 47). וראה גם מכתב כ״ק אדמו״ר (מהורש״ב) נ״ע לי״ט כסלו תרס״ב (פאקסמיליא מהמכתב – בקונט׳ ומעין ע׳ 17): והיא היא תורת הבעש״ט ז״ל (נתבאר בשיחת י״ט כסלו תש״כ, נדפס לקמן ע׳ 231).

9) וכן מובן גם מענין הספירות (שידוע (ספה״מ תש״ט ע׳ 76) שהבעש״ט הוא בחי׳ עתיק, ואדה״ז בחי׳ אבא) דפנימיות אבא פנימיות עתיק (משיחת חגה״ס תש״כ).

שלידתם בגוף הגשמי, (והגוף הרי קשור עם עצמותו ית׳[10]) – יום ההולדת של שניהם – הוא באותו יום: ח״י אלול.

ב. היחס בין סב לנכד הוא כפול: הנכד מקבל מהסב, והוא משלים אותו. וכמאמר רז״ל ע״פ[11] ״לא ימוש גו׳ זרע זרעך גו׳ תורה מחזרת על אכסניה שלה״. ונאמר עטרת זקנים בני בנים[12].

מכיון שאדמו״ר הזקן ייחס עצמו כנכד של הבעש״ט, מובן שישנם אצלו את שני הענינים: א) הוא נטל את עצמיות הבעש״ט, כנ״ל. ב) הוא משלים את הבעש״ט: כוונת תורת הבעש״ט נשלמת על ידי תורת חסידות חב״ד. חסידות חב״ד מעלה גם את חג״ת ונהי״ם, וכמבואר במקום אחר שחסידות חב״ד פעלה, שאפילו אנשים פשוטים, שלכאורה אינם שייכים להבנה והשגה, גם הם יכולים להתעלות על ידי חסידות חב״ד, לדרגה נעלית יותר מאשר על ידי תורת החסידות הכללית.

מלבד זאת שאדמו״ר הזקן ונשיאי חב״ד שלאחריו, גילו, הורידו ו״הלבישו״ את תורת הבעש״ט בשכל דקדושה, עד שכל אחד יוכל להבינה אפילו בשכל אנושי; נוסף לכך, בזאת הם פעלו גם שלימות בתורת הבעש״ט, שכן בכדי שיוכלו להוריד בשכל אנושי את תורת הבעש״ט שהיא למעלה מהשכל, צריכים לכך כוח נעלה ביותר, ועל ידיו ניתן להמשיך אור נעלה ביותר, המביא לידי שלימות.

ג. על פי הנ״ל יובן גם מה שכותב הצמח צדק[13] על אדמו״ר הזקן: ״גם מזקיני נ״ע שמענו עתידות, קולע אל השערה״. ולכאורה אינו מובן: האם היה בכוונת הצמח צדק לשבח את אדמו״ר הזקן בענינים חיצוניים, ענינים של מופתים?[14] האם זהו שבחו של אדמו״ר הזקן?[15] אלא שההסבר לכך: הדבר בא בהמשך למה שכתוב לפני כן: ״שהוא (הבעש״ט) ותלמידו הרב המגיד (ממזריטש) נ״ע היו רואים מסוף העולם ועד סופו ממש בעין ראיה... והיינו ע״י שהיה גלוי לפניהם

10) ראה תורת שלום ע׳ 12 וע׳ 120.
11) ישעי׳ נט, כא. ב״מ פה, א.
12) משלי יז, ו. אבות פ״ו, ט. ב״ר רפס״ג.

13) דרך אמונה מצות עדות סה, א.
14) ראה רמב״ם הל׳ יסוה״ת רפ״ח: משה רבינו לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה שהמאמין ע״פ האותות יש בלבו דופי כו׳. וראה גם התמים ח״ב ע׳ סד: בעיני גדולי חסידי חב״ד המופתים הן כעין פגיעה בכבוד החסידות, קטנות ושפלות, ואין משים לב לזה.
15) ואדרבה, ממעלתו של רבינו הזקן שהוא אור עצמי, שאור עצמי אין זקוק למופתים (תורת שלום ע׳ 167). – ויש לבאר שהוא ע״ד החילוק שמשה רבינו ״עומד על עומדו שלם״ בשעת הנבואה ולא כשארי הנביאים שהיו יראים ונבהלים ומתמוגגין (הל׳ יסוה״ת פ״ז, ה״ו). ועד״ז הוא גם בנוגע לאדה״ז שלא הוצרך למופתים – שינוי הטבע, בחי׳ הפשטה מהעולם, כי כל המדרי׳ היותר נעלות האירו אצלו בהתיישבות (ראה לעיל ע׳ 100 הערה 36). – וראה בד״ה פדה בשלום תרפ״ה בסופו: המופתים הם שינוי הטבע, וכוונה העצמית שהטבע ממש יהי׳ אלקות.. וזה בא ע״י רבינו בהתלבשות בהשגה דוקא.

אור שנברא ביום ראשון שהשי"ת גנזו בתורה"[16]; ועל זה אומר הצמח צדק: "גם מזקיני נ"ע שמענו עתידות כו'". מהביטוי "גם" מוכח כי ה"עתידות" של אדמו"ר הזקן הם מאותו סוג שלגביהם אמר לפני כן אודות הבעש"ט והרב המגיד: התגלות ה"אור שנברא ביום ראשון", אלא שאצל אדמו"ר הזקן היה זה בבחי' – "קולע אל השערה".

"אור שנברא ביום ראשון" הוא האור שלמעלה מהשתלשלות[17], ולמעלה מזה – האור שלפני הצמצום[18], ושם גופא – האור שענינו לגלות עצמותו ית'[19]. אף שלגבי הבעש"ט והמגיד, האיר אור זה גם בנוגע לגשמיות העולם, שלכן היו רואים בו בריאה ממש[20], אולם אצל אדמו"ר הזקן באה תוספת[21]: האור האיר בהתיישבות – "קולע אל השערה". וכדי שאור שלמעלה מהשתלשלות יוכל לבוא בעולם בהתיישבות, אין זה מצד האור, אלא מצד עצמותו ית', שהוא נושא את כל ההפכים[22].

כך גם יהיה לעתיד לבוא, כשתתבצע הכוונה העליונה של דירה בתחתונים – דירה לעצמותו ית', שמחמת עצמותו תהיה ההתחברות של שני ההפכים – גשמיות ורוחניות, שיהיה "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר", שהבשר הגשמי יראה אלקות, וזה יהיה בבחי' התיישבות.

ויש לומר, שזהו הפירוש הפנימי של ביטוי הצמח צדק "גם מזקיני נ"ע שמענו עתידות": בתיבת "עתידות" הוא מרמז על הגילויים דלעתיד.

ואת כל זאת הפנים אדמו"ר הזקן בחסידות חב"ד: על ידי לימוד החסידות "לוקחים" את הענינים הנעלים ביותר עד ל"אור הגנוז" ולמעלה מזה, וכל זה מוסבר בשכל של

---

16) ראה ב"ר פ"ג, ו (וכ"ה בירושלמי ברכות פ"ח, ו) – ושם הוא לצדיקים לע"ל. אבל במדרש רות בזהר חדש פה, א איתא שהוא בתורה (עיין ג"כ זח"א רסד, א. זח"ב קמט, א). לקו"ת במדבר יח, ד. ובדגל מחנה אפרים פ' בראשית בשם הבעש"ט באריכות.

17) ראה תו"א מד, ג ובד"ה והי' אור (לקו"ת פ' צו).

18) מאמר דפ' נח עת"ר.

19) ד"ה נחמו תער"ב בסופו.

20) ולא בנבואה (ד"ה והוא עומד תרס"ג ע' 10. וראה גם ד"ה ושבתה תרס"ו).

21) אין בזה סתירה לפי' הפשוט דתיבת "גם" (שזהו הוספה על העיקר הקודם) – ע"פ המבואר בכ"מ שהמשכה בשכל, ה"ז התלבשות בשכל ואין האור מאיר כ"כ וכו'. ובפרט "לאחר פטרבורג". וראה ג"כ שיחת יט כסלו תרס"ח (בס' תורת שלום).

22) "התגלות הבעש"ט הי' שיהי' התגלות פנימיות התורה והי' התגלות שלא בבחי' התלבשות, והראי' דגם תלמידו הרב המגיד ממעזריטש אשר פי שנים ברוחו בדוגמת אלי' ואלישע הנה גם הוא קודם אמירת דא"ח הי' אומר שמעו סודות התורה ולא הי' העולם יכול לקבל זאת והגם שזהו מדריגה גבוה ונעלה במאד ומכל מקום אין זה עדיין התגלות עצם פנימיות התורה ובא על ידי רבינו בהתלבשות בהשגה שבזה נמשך עצם פנימיות התורה" (ד"ה פדה בשלום תרפ"ה, בשם אביו כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע, יט כסלו עטר"ת). – וענין גילוי הבעש"ט והה"מ היו הכנה לגילוי עצם פנימיות התורה שנתגלה על ידי רבינו הזקן – בדוגמת עבודת האבות (ריחות) שהיו הכנה לגילוי העצמות דמתן תורה (משיחת כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע ליל ש"ק פ' תשא שנת תפר"ח).

נפש האלוקית – באופן של התיישבות אור בכלי – עד להבנת שכל של נפש הבהמית, עד שיהיה

"ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר", גם, בביאת משיח צדקנו, בקרוב ממש.

(משיחת ח"י אלול תשי"ז)

מכון לוי יצחק